

Дејана Д. МИРКОВИЋ БИРТАШИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 7. 2. 2023.
Прихваћен: 22. 2. 2023.

СТРАТЕГИЈЕ И ТЕХНИКЕ ПРЕВОЂЕЊА КУЛТУРЕМА С ФРАНЦУСКОГА НА СРПСКИ ЈЕЗИК**

У раду се, из угла савремених теорија културе и у радовима који узимају у обзир културолошки аспект превођења проучава питање превођења културема с францускога на српски језик. Предмет рада су односи културе и културно обележених појмова садржаних у изворном тексту и праксе превођења таквог текста. Анализа је спроведена на корпусу од шест савремених француских белетристичких дела применом дескриптивно-квалитативних метода упоредне анализе изворника и циљног текста. Резултати истраживања показују да се културеме садржане у француским изворницима претежно преузимају из изворника без адекватне обраде у српском језику, што указује на то да преводиоци не посвећују довољно пажње културемама.

Кључне речи: културама, лексички анизоморфизам, одомаћивање, пострањивање, преводне технике, француски, српски.

1. Изаови превођења културама. Осамдесетих и деведесетих година прошлог века у друштвеним и хуманистичким наукама догодио се културни преокрет (Стојилков 2018: 32). У теорији превођења, овај се преокрет највише огледа у промени става о преводу као тексту, али и о самом положају преводиоца. Преведени текст, како то истиче Новосел (2012: 4), започиње живот у циљној култури и међу циљном публиком као представник „стране” културе, а његов је даљи утицај ван домаћаја како аутора, тако и преводиоца. Припадници циљне културе тумаче преведени текст посредством читавог спектра њима блиских вредности и веровања. Тако текст, мењајући дотадашња уверења читалаца, неповратно утиче на језичко-културни систем у који ступа.

* dejana.mirkovic.birtasic@fil.bg.ac.rs

** Рад је настао у оквиру Програма финансирања научноистраживачког рада НИО, према уговору који је Универзитет у Београду – Филолошки факултет склопио с Министарством просвете Републике Србије.

Суштина превођења почива на скоро неприродном успостављању кореспонденности између система заснованих на посве другачијим принципима. Постојање језичког анизоморфизма, тј. неусклађености на нивоу језичких система, међу којима и различита организација десигната (Згуста 1991: 275), значајно отежава превођењу инхерентну потребу изједначавања двеју страна. Једну од најзахтевнијих категорија у том смислу представљају културе, односно културно специфичне лексеме. Реч је, наиме, о јединицама језика А за које у циљном, језику Б, не постоји кореспондент будући да циљна култура не познаје ванјезички референт на који се изворна лексема односи. Сасвим је јасно зашто су културе¹ посебно изазовне преводиоцима – уколико циљна култура уопште не познаје денотат – не може у циљном језику бити ни одговарајуће речи за његово именовање.

Културни преокрет значајан је и зато што је осветлио вишеструке проблеме приликом превођења култура. Ивир је (1987) најпре указао на то да комуникацијски значај културе може варирати, те да преводилац мора узети у обзир статус културе у контексту. Боранијашевић (2017: 60) се надовезује на то опаском да преводилац мора водити рачуна о томе које су одлике преводне јединице суштинске, а које споредне, па самим тим и занемарљиве у датом контексту. Осим тога, за превођење култура специфична је „опасност” у литератури позната као „когнитивно слепило”. Ал-Масри (2004: 140–141, према Алмана/Фаргал 2015) наводи да до овог проблема долази када се преводилац превише сроди с изворном културом, па погрешно закључи да су изворне културе једнако познате и циљној публици, те да их није нужно појашњавати. Специфичност култура огледа се управо у томе што су ове лексеме нетранспарентне и теже препознатљиве циљној публици. Уколико читалац не добије експлицитну информацију о културним обележјима у значењу лексичке јединице, он ће најчешће остати потпуно несвестан тих специфичности, будући да му је културни контекст прилично или потпуно непознат. На тај начин преводиочево „когнитивно слепило” може узроковати „имплицитну етноцентричност” код читалаца. Како Братанић (1991: 26) објашњава, компоненте значења културе које нису описане или истакнуте као специфичне читалац аутоматски интерпретира у контексту који је њему разумљив, тј. поистовећује их с њему блиским културним садржајем, а који не одговара изворној поруци. Зато је толико важно да преводиоци обазриво приступе превођењу култура; у супротном врло лако може доћи до погрешног тумачења или неразумевања изворника.

Пошто смо истакли значај култура у преводилачком процесу и проблеме с којима се преводиоци суочавају, у наредном одељку (§2) представљамо културе ексцерпираних из корпуса, а потом ближе објашњавамо преводилачке технике које су биле најзаступљеније у корпусу. Одељак (§3) намењен је дискусији и коментарима резултата, а одељак (§4) увидима до којих смо дошли овим истраживањем.

¹ У раду се бавимо само културама које припадају категорији нулте еквиваленције према Шипкиној (Шипка 2015: 50) подели на три врсте лексичког анизоморфизма: нулту, вишеструку и делимичну еквиваленцију.

2. Анализа корпуса. Корпус који смо обрадили састоји се од шест француских белетристичких дела (Бегбеде 2005; Жиро де л'Ен 2003; Де Бирон 1998; Гавалда 1999, 2002, 2004) и њихових превода. Поред пет српских превода, анализирали смо и три хрватска превода како бисмо стекли бољи увид у технике за које се преводиоци чешће одлучују, те упоредили различита преводна решења за исти преводни проблем. Дела обухваћена корпусом припадају савременој књижевности. Написана су претежно разговорним стилем и одабрана управо због пријемчивости и доступности широј публици. Није нам био циљ одабрати дела намењена уском кругу стручних читалаца. Занимало нас је како ће преводиоци обрадити културема у делима која би могла заинтересовати просечног читаоца коме француска култура није нужно блиска. У пододељцима који следе представљамо културну zasiћеност обухваћених дела (§2.1), а потом и квантитативну и квалитативну анализу примењених преводачких решења (§2.2).

2.1. Културна zasiћеност текстова. Како бисмо лакше анализирали ексцерпирани културема, најпре смо их класификовали. Класификација се у литератури углавном врши на основу тематског критеријума. Поделу којом смо се водили приликом анализе у овом раду предложила је Новосел (2012), која се инспирисала класификацијом Недегард-Ларсен (1993). Одабрану поделу сматрамо свеобухватном и довољно разрађеном, те смо је преузели уз мања прилагођавања нашем корпусу. Основу поделе чине четири категорије – географија, историја, друштво и култура, а свака од категорија даље се грана на групе и бројне подгрупе. Поред тематске припадности, за обраду културема значајан је и критеријум познатости, тј. степен културне удаљености (Педерсен 2007, према Веселица Мајхут 2012: 29). Културема се на тај начин деле на инфракултурне, монокултурне и транскултурне јединице. Инфракултурне су културема изразите техничке природе и нетранспарентне су и носиоцима изворног језика. Монокултурне су познате изворној, али не и циљној култури, те су категорија која се најчешће среће у превођењу. Транскултурне јединице потекле су у изворној култури, али су се међукултурним контактима и утицајима прошириле и на друга подручја. Осим тематске припадности културема, степен познатости директно утиче на начин обраде културема. Другим речима, што је културама познатија, тј. транскултурнија, то је једноставнија за пренос.

Наш корпус броји укупно 1692 културема. Квантитативна анализа показује да су у свим делима најзаступљеније културема из области *друштва* и *културе*. Културема из поља *географије* углавном потпадају под културну географију (имена држава, регија, градова, улица, тргова). Подела је прилично уједначена у случају *историје*, иако референце које се односе на историјске личности односе малу превагу. У категорији *друштво* већину чине културема које се односе на начин живота и обичаје. Најразноврсније су културема из области *културе*, али највећи број чине референце на особе, медије, те места за слободно време и разоноду. Како смо корпусом првенствено обухватили лако читљиве романи, приступачне широј публици, оваква расподела културема била је очекивана. Главно је питање, међутим, како одабрати примерене преводачке технике спрам разноврсних тематских категорија културема.

2.2. Преводилачке технике. Приликом превођења културама потребно је најпре одредити општи приступ. Одабиром стратегије превод се усмерава на изворни или циљни језик. Преводилац може тежити очувању изворних културама, те *постранити* текст, или може превод прилагодити циљној култури и *одомаћити*² текст. Одабиром појединачне преводилачке технике успоставља се „однос мање преводне јединице у изворном тексту и њеног одабраног преводног еквивалента” (Стојилков 2018: 46). Према су технике које аутори нуде бројне (уп. нпр. Ивир 1978: 65–67; Њумарк 1988: 81–93; Бејкер 1992: 26–42; Ајшела 1996: 61–64; Педерсен 2007: 127–155; Веселица Мајхут 2012: 66), прегледом литературе уочава се одређени степен поклапања међу таксономијама. Како опажа Стојилков (2005: 65), општи проблем представља то што сами аутори често не разграниче у довољној мери критеријуме на основу којих се врши подела техника. Сналажење додатно отежава терминолошка неусклађеност – аутори користе широк спектар назива за суштински сличне или исте преводне технике, док различите технике називају истим именом.

У табели 1 представљамо поделу преводилачких техника која је инспирисана напред цитираном литературом и које се држимо у овој раду. Пошто су српски и хрватски преводи анализирани засебно, тако их наводимо и у табели:

Техника	Заступљеност у корпусу српских превода	Заступљеност у корпусу хрватских превода
1) Очување	2%	80%
2) Прилагођено очување	52 %	6%
3) Дословни превод	9%	6%
4) Унутартекстуално проширење	6%	/
5) Вантекстуално проширење	4 %	6%
6) Замена културним еквивалентом	6%	1%
7) Замена познатијом културом изворне или стране културе	/	/
8) Замена ситуацијским еквивалентом	/	/
9) Неутрализација	13%	1%
10) Описни превод	6%	1%
11) Усвојени превод	4%	4%
12) Компензација	/	/

² Термине *одомаћивања* и *пострањивања* превода уводи Венути (1995: 1–19).

13) Изостављање	3%	/
14) Замена неологизмом	/	/

Табела 1. Процентуална заступљеност техника

У наредним пододељцима представљамо најзаступљеније технике, те илуструјемо репрезентативним примерима из корпуса.

2.2.1. Очување и прилагођено очување. Обе технике очувања јединствене су по томе што се културема суштински не преводи, већ преузима у облику у коме се појављује у изворном тексту. Једина је разлика међу њима то што прилагођено очување подразумева фонолошко и морфолошко прилагођавање лика културема језику примаоцу. Будући да ове технике чувају изворност културема, јасно доприносе пострањивању текста. Ипак, изолована примена очувања не јамчи да ће припадници циљне културе схватити ауторову поруку, те преводилац мора промишљати у складу с контекстом и степеном познатости културема. Висока процентуална заступљеност техника очувања подстиче нас да се запитамо јесу ли свуда најприкладније или, можда, најједноставније решење. Адекватност употребе прилагођеног очувања разматрамо на примеру (1):

(1)	
ФР Et comme dans <i>Tintin</i> , l'ange et le démon se chamaillaient sur l'oreiller d'à côté (Gavalda 2004: 47).	СРП И као у <i>Тентену</i> , анђео и ђаволак препуцавали су се на јастуку поред њега (Гавалда 2005: 97).

У примеру (1) преводилац одлучује да очува изворну културума, која се односи на белгијски стрип добро познат француској публици. То, пак, није случај с просечним српским читаоцем који не познаје франкофонску културу или не гаји посебну страст ка стриповима. При томе, културема у овом примеру поседује комуникацијски значај. Стога би подесније било додати унутартекстуално или вантекстуално објашњење. Поређења ради, стрип јунаци Астерикс и Обеликс далеко су распрострањенији у српској култури, тј. могу се сматрати транскултурном културом, услед чега преводилац при преносу њихових имена може без икаквих бојазни изоловано применити технику очувања.

2.2.2. Дословни превод. Под техником дословног превода подразумева се директно превођење културема, тј. превођење реч за реч. Примену дословног превода уочавамо у примеру (2):

(2)	
ФР Camille était devenue ce que la caisse d'allocations familiales appelle une « <i>auxiliaire de vie</i> » (Gavalda 2004: 174).	СРП Камиј је постала оно што социјалне службе називају « <i>животни помоћник</i> » (Гавалда 2005: 343).

Дословним преводом добија се решење које у циљном језику нема савним јасно значење. Прикладнији кореспондент културеми била би лексема *неговатељица*. Значење овог појма у српском језику временом се проширило, те не означава само особе које раде у установама већ се, што више одговара значењу француске културеми, те особе могу старати о лицима и у кућним условима. Примери из анализираног корпуса показују да се дословним преводом могу добити рогобатна или, као у примеру (2), значењски празна решења.

2.2.3. Унутартекстуално и вантекстуално проширење. У случају унутартекстуалног проширења, преводилац додаје у тексту краће објашњење кога нема у изворнику – некада и само у виду именице у апозицији – како би значење културеми приближио циљној публици. Вантекстуално проширење користи се када преводилац оцени да је потребно шире објаснити културеми, па наводи ван текста – нпр. у фусноти, предговору, поговору – додатне информације. Ове технике не раздвајамо јер корпус указује на заједничку специфичност. Проширења се не примењују изоловано, већ готово увек служе као допунске, помоћне технике. У највећем броју случајева примењују се с техникама очувања, прилагођеног очувања или дословног превода и представљају врсту њихове надоградње, тј. служе да се ублаже „пострањивачка својства” ових техника, а читаоцима олакша разумевање. Пример (3) занимљиво илуструје различите обраде исте културеми:

(3)		
ФР – Il est mort de la tuberculose le 14 juillet 1956 (Gavalda 2002: 28)	СРП – Умро је од туберкулозе, на празник, 14. јула 1956 (Гавалда 2009: 23).	ХРВ – Umro је od tuberkuloze 14. srpnja 1956. (Гавалда, 2003: 25)

Културеми у примеру (3) припада области историје – упућује на један од најзначајнијих догађаја током Француске револуције, због чега се данас 14. јул прославља као национални празник. Примећује се да је у овом случају српски преводилац додао унутартекстуално објашњење, а хрватски не. Преводиоци су применили различите технике јер су на различите начине оценили степен познатости изворне културеми у циљној култури. Мада је извесно да се хрватски преводилац водио мишљу да је реч о транскултурној културеми, овај пример згодно илуструје раније поменуто когнитивно слепило. Када је преводилац превише уроњен у изворну културу, може испустити из вида чињеницу да просечан читалац вероватно није довољно упућен у значајне датуме француске историје, те да би му била потребна помоћ при разумевању. Овај пример истовремено илуструје феномен имплицитне етноцентричности. Пошто се у хрватском преводу губи и обележје у виду курзива присутно у изворнику, а не прецизира се ни да је 14. јул из било ког разлога значајан датум, читалац интерпретира у контексту који је њему разумљив и познат. Тако читаоци културеми тумаче као пуку календарску чињеницу, те им промиче веза између значаја који датум има и остатка текста.

2.2.4. Замена културним еквивалентом. За разлику од претходних, ова техника усмерена је искључиво на циљни језик, и то до те мере да изворну културу замењује појмом циљне културе који би се, донекле, могао сматрати њеним кореспондентом. Преводиоци морају имати у виду две ставке. Најпре морају водити рачуна које две *различите* културе бирају да доведу у везу, а потом пазити и на који се начин та измена уклапа у остатак текста. Примену разматрамо на примеру (4):

(4)	
ФР Petites Ava Gardner de <i>Bois-Colombes</i> , petites femmes fatales rincées au <i>Réjécolor...</i> (Gavalda 2004: 82)	СРП Мале Аве Гарднер из <i>Прђиловице</i> , малене фаталне жене испране <i>Колестон...</i> (Гавалда 2005: 167)

Преводац без очигледног разлога француско насеље *Bois-Colombes* замењује српским местом, које се никако не уклапа ни у контекст ни у контекст. Читава радња одвија се на француском културном поднебљу, а конкретна сцена из примера одиграва се у француској књижари. Притом, пропуст је тежи услед чињенице да је, што се уочава на основу ширег контекста, културама овде комуникацијски секундарна и може се заменити општим појмом. Да би се техника замене културним еквивалентом могла на овај начин применити, било би неопходно извршити културну трансплантацију, тј. преместити читаву радњу у контекст српске културе. Поред замене културним еквивалентом, у примеру (4) уочавамо и врло ретку примену замене изворне, франкофонске културе, познатијом културом стране културе. Преводац вероватно овако поступа јер су се фарбе немачке марке *Wella*, а међу њима *Колестон*, више користиле у оквирима циљне културе. Замена познатијим еквивалентом из неке друге културе овде је спретно примењена, културама не одскаче од текста, читалац разуме да је реч о страниј култури, а опет је јасније о којем денотату се говори. Преводац спретно, минималним изменама, постиже жељене резултате.

2.2.5. Неутрализација. Неутрализацијом се уклања културолошка обојеност изворника – културама се преноси општијим појмом који представља хипероним у односу на изворну културу. Неутрализација је друга најзаступљенија техника у анализираним српским преводима. Овај је податак такође индикативан у погледу начина обраде културама. Неутрализацију уочавамо у примеру (5), који сведочи о улози комуникацијског значаја културе:

(5)	
<p>ФР</p> <p>– Je suis sûr que tu lis <i>Voici</i> en cachette. – Tu te trompes. Y a longtemps que je ne lis plus <i>Voici</i> en cachette. Et il m’arrive aussi de découper les recettes de <i>Marie-Claire</i>, elles sont photographiées étape par étape, j’adore (Girod de l’Ain 2004: 164).</p>	<p>СРП</p> <p>– Сигуран сам да у потаји читаш <i>женске часописе</i>. – Вараш се. Има већ доста времена како не читам <i>Воаси</i> у потаји, већ јавно. Такође ми се догађа да исецам рецепте из <i>Мари Клер</i>, са сликама из сваке етапе спремања, то обожавам (Жиро де л’Ен 2006: 151).</p>

Преводилац у првој реченици културему може превести неутралним појмом *женски часопис*, порука је успешно пренесена. У другој, пак, мора очувати обе културе. Како се одговор на питање заснива на конкретизацији и разликама двају часописа, порука би изгубила смисао уколико би се послужио само хиперонимом.

3. Дискусија. За пренос култураема екскерпираних из корпуса примењено је дванаест техника у српским преводима, а девет у хрватским. У технике с најширом применом, тј. оне које су употребљене за пренос најразличитијих врста култураема спадају очување и прилагођено очување, које и у српским и у хрватским преводима саме броје више процената него све остале технике заједно. Како смо указали, специфичност ових техника огледа се у томе што заправо и није реч о *преводним* техникама, будући да нема конкретне преводилачке активности већ се, уз мање или веће измене, преузима појам из изворника. Ове су технике „проблематичне” стога што ни на који начин не доприносе бољем разумевању преводног текста. Штавише, строгим поштовањем изворника, без појашњења, (нарочито у случају култураема које нису транскултурне) отежавају разумевање циљној публици. Узму ли се у обзир наведене карактеристике ових двеју техника, изненађује, а и врло је индикативно, то што је њена употреба високе учесталости. То се нарочито опажа када се узме у обзир да је примарни задатак преводиоца да *преведе*, тј. *пренесе* значење изворника. Питање је на шта упућује учестала, и, поготово, изолована, примена ових техника. Могуће је да преводиоци културеме не сматрају довољно значајним јединицама које захтевају посебан приступ? Или можда нису сасвим сигурни како би ваљало поступити у обради култураема? На ова питања није згодно одговорити. Преводилац је кључни елемент преводилачког ланца, али је он уједно најмање испитана карика у ланцу. Превођење је, разуме се, когнитивно сложена активност, те се уобичајено не може лако пратити развојни ток мисли преводиоца приликом решавања проблема. Подразумева се да не покушавамо износити било какву врсту општих закључака, те да су домети нашег истраживања врло ограничени, али верујемо да се високе бројке у случају ових техника могу сматрати показатељима доминантних преводилачких пракси при превођењу култураема. Ови нас закључци упућују у то да преводиоци културеме преводе претежно стратегијом пострањивања, занемарујући потребе циљне културе.

Ипак, треба напоменути да је примена двеју техника очувања донекле ублажена комбиновањем с унутартекстуалним и вантекстуалним проширењима. Ово нас доводи до друге значајне ставке уочене у корпусу. Наиме, техника унутартекстуалног проширења у највећем броју случајева комбинује се с неком другом техником (најчешће неком од техника очувања или дословним преводом), а техника вантекстуалног проширења и не може функционисати уколико се не комбинује с неком другом. Уколико се мало боље промисли, уочава се да се ове две технике претежно користе као *помоћне* технике којима је задатак понајвише да потпомогну неку другу технику која је употребљена као примарна. Ово, међутим, не умањује вредност техника проширења. Бројни су примери у којима су управо ове технике допринеле очувању равнотеже – истовремено побољшавају разумевање превода и доприносе поштовању изворне културе. Што се тиче дословног превода, квалитативна анализа показује да добијена решења нису претерано успешна, те да се може упасти у замку рогобатних и значењски незасићених превода. С друге стране, технике описног превода и неутрализације показале су се прилично успешним. Иако се културолошка обојеност губи, корпус показује да вешта примена описног превода олакшава разумевање културема, а одржава питкост преводног текста. Неутрализација је нарочито корисна код културама које немају велики комуникацијски значај. Техника замене културним еквивалентом у корпусу није превише заступљена. Ипак, пример (4) показао је да неадекватна примена може узроковати неусаглашености на нивоу читавог текста. Овакви резултати у збиру показују да би требало више размишљати у правцу адекватних обука и припрема за преводиоце које би за циљ имале сензибилизацију преводаца на значај културне обојености текста.

4. Закључна разматрања. Анализа је показала да успешност техника зависи од начина на који су примењене, као и од контекста у који се умећу. Свака техника одговара одређеном броју случајева, али ниједна није и не може бити адекватно решење за све ситуације. Ипак, квантитативна анализа показала је да су српски и хрватски преводиоци углавном прибегавали крајностима, и то учесталом применом техника очувања. Квалитативна анализа указује на то да су културема на које се у текстовима може наићи превише разноврсне да би се могле успешно пренети само двома или трима изолованим техникама или њиховим комбиновањем. Суштина превођења културама огледа се у томе да се свака појединачна ситуација мора појединачно разматрати и анализирати. Потребно је најпре сврстати културуму у одговарајућу тематску групу. Затим је важно оценити степен познатости културема у циљној култури. Потом ваља испитати комуникацијски значај културема на микронивоу, приликом чега се не би смела занемарити улога коју та културама игра на нивоу читавог текста, те утврдити како би се, у зависности од комуникацијског значења културема и њене улоге, примењена техника одразила на котекст и контекст. Преводац исту врсту културема може превести двома или трима различитим техникама у зависности од окружења у коме се културама налази. Број параметара које треба узети у обзир приликом обраде сваке културема показује колико је задатак који се ставља пред преводиоца

захтеван и одговаран. Пажљиво промишљање о наведеним чиниоцима у комбинацији с преводиоачевим трудом, довитљивошћу и креативношћу једини је пут до задовољавајућих решења која омогућавају припадницима циљне културе да открију, упознају и истовремено разумеју изворну културу.

ИЗВОРИ

- Beigbeder 2005:** Beigbeder Frédéric. *L'égoïste romantique*. Paris: Bernard Grasset.
- Beigbeder 2006:** Beigbeder Frédéric. *Romantični egoist*. Prevela Ita Kovač. Zagreb: OceanMore.
- Buron 2006:** Buron Nicole de. *Chéri, tu m'écoute ? ... alors répète ce que je viens de dire...* Paris: Pocket.
- Biron 2006:** Biron Nikole de. *Dragi, slušaš li me? Onda ponovi šta sam rekla...* Prevela Mima Aleksendrić. Beograd: Narodna knjiga – Alfa.
- Gavalda 2001:** Gavalda Anna. *Je voudrais que quelqu'un m'attende quelque part*. Paris : J'ai lu.
- Гавалда 2004:** Гавалда Ана. *Желео бих да ме неко негде чека*. Превела Ана А. Јовановић. Београд: ИК „Драганић”.
- Gavalda 2004:** Gavalda Anna. *Da bar mene negdje netko чека*. Prevela Divina Marion. Zagreb: Školska knjiga.
- Gavalda 2002:** Gavalda Anna. *Je l'aimais*. Paris : Le Dilettante.
- Гавалда 2002:** Гавалда Ана. *Волео сам је*. Превела Ана А. Јовановић. Београд: ИК „Драганић”.
- Gavalda 2003:** Gavalda Anna (2003). *Kako sam je volio*. Prevela Divina Marion. Zagreb: Školska knjiga.
- Gavalda 2004:** Gavalda Anna. *Ensemble, c'est tout*. Paris: Le Dilettante.
- Gavalda 2005:** Gavalda Ana. *Zajedno, to je sve*. Preveo Ivan Šepić. Beograd: Paideia.
- Girod de l'Ain 2004:** Girod de l'Ain Alix. *De l'autre côté du lit*. Paris: J'ai lu.
- Žiro de l'En 2006:** Žiro de l'En Aliks. *S druge strane kreveta*. Prevela Biljana Kukoleča. Beograd: Laguna.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајшела 1996:** F. J. Aixelá, “Culture-Specific Items in Translation” In: R. Alvarez and C. A. Vidal (Eds.), *Translation, Power, Subversion* (pp. 52–78), Philadelphia: Multilingual Matters.
- Алмана/Фаргал 2015:** A. Almann, M. Farghal, “An Emic-Etic Approach to Translating Cultural Expressions between Arabic and English”, *Jordan journal of applied science*, 17.1, 151–160.
- Бејкер 1992:** M. Baker, *In Other Words: A coursebook on translation*, London – New York: Routledge.

- Боранијашевић 2017:** М. Боранијашевић, *Књижевно дело, превођење, значење*, Београд: Јасен.
- Братанић 1991:** М. Bratanić, *Rječnik i kultura*, Zagreb: Filozofski fakultet, Одсек за опћу лингвистику и оријенталне студије.
- Венути 1995:** L. Venuti, *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, London: Routledge.
- Веселица Мајхут 2012:** S. Veselica Majhut, *Cultural Specificity in the Translation of Popular Fiction from English into Croatian during the Socialist and Transition Periods (1960–2010)*, Doctoral dissertation, Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.
- Згуста 1991:** L. Zgusta, *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Ивир 1978:** V. Ivir. *Teorija i tehnika prevođenja*, Sremski Karlovci: Karlovačka gimnazija.
- Крамш 1998:** C. Kramsch, *Language and Culture*, Oxford: Oxford University Press.
- Најда 1964:** E. Nida, *Towards a Science of Translating*, Leiden: E. J. Brill.
- Новосел 2012:** B. Novosel, *Prevođenje elemenata kulture s engleskoga na hrvatski jezik*, Doktorska disertacija, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Њумарк 1988:** P. Newmark, *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.
- Павловић 2015:** N. Pavlović, *Uvod u teorije prevođenja*, Zagreb: Leykam international.
- Стојилков 2018:** A. Stojilkov, *Prenos društveno-istorijski obeleženih elemenata kulture u engleskom prevodu proze postjugoslovenskih autora sa bivšeg srpskohrvatskog govornog područja*. Doktorska disertacija, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.
- Тромпенарс 1997/1998:** F. Trompenars and C. Hampden-Turner, *Riding the waves of culture*, London: Nicholas Brealey Publishing.
- Хофстеде 2010:** G. Hofstede, G. J. Hofstede, M. Minkov, *Cultures and Organizations: Software of the Mind*, London: McGraw-Hill.
- Хол 1959:** E. T. Hall, *The Silent Language*, New York: Anchor Books Editions.
- Шипка 2015:** D. Šipka, *Lexical conflict: theory and practice*, Cambridge: Cambridge University Press.

Dejana Mirković Birtašić

STRATÉGIES ET TECHNIQUES DE TRADUCTION DES CULTUREMES
DU FRANÇAIS VERS LE SERBE

Résumé

Le présent article traite la question de traduction des culturemes du point de vue des théories contemporaines de la culture et des théories de la traduction prenant en compte l'aspect culturel. Le sujet de l'article est la relation entre la culture et les éléments culturellement marqués contenus dans le

texte original, ainsi que la pratique de la traduction d'un tel texte. Le corpus est composé de six œuvres de fiction françaises contemporaines et analysé par des méthodes descriptives-qualitatives d'analyse comparative du texte original et du texte cible. Les résultats de la recherche montrent que les éléments culturels contenus dans les originaux français sont majoritairement empruntés à l'original sans traitement adéquat en langue serbe, ce qui indique que les traducteurs ne prêtent pas suffisamment attention aux termes culturels.

Mots clés: culturèmes, anisomorphisme lexical, domestication, exotisation, techniques de traduction, français, serbe.